

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

KARAGÖZ - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:78027/01)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

8 KASIM 2005

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan 78027/01 başvuru no'lu davanın nedeni, Türk vatandaşı Emrullah Karagöz'ün (Başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 13 Kasım 2001 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur. Başvuran, avukat yardımından faydalanarak Diyarbakır Barosu avukatlarından T. Elçi tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

1978 doğumlu başvuran Diyarbakır'da ikamet etmektedir. Başvuran, 28 Ekim 2001 tarihinde jandarmalar tarafından yakalanmış ve Diyarbakır İl Jandarma Alay Komutanlığı'na gözetimine alınmıştır.

30 Ekim 2001 tarihinde başvuranın ifadesi jandarmalar tarafından alınmıştır. Başvuranın Türk hukukunun yasakladığı PKK örgütüne yardım ve yataklık yaptığından şüphelenilmiştir. Başvuran ifadesini gözleri kapalı olarak imzalamıştır. Başvuran gözetiminin sonunda adli tabip tarafından muayene edilmiştir. Yapılan muayenede vücudunda hiçbir kötü muamele izine rastlanılmamıştır.

Başvuran 1 Kasım 2001 tarihinde Cumhuriyet Başsavcısı tarafından dinlendikten sonra hakkında tutuklanma kararı veren Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) hakimi huzuruna çıkarılmıştır. Başvuran hakkında yapılan suçlamaları reddetmiştir. Başvuran daha sonra Diyarbakır Cezaevi'ne gönderilmiştir.

1. Başvuranın Diyarbakır Jandarma Alay Komutanlığı'nda Tutulması

DGM hakimi 1 Kasım 2001 tarihinde, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin (OHAL) ve Cumhuriyet Başsavcısı'nın talebi üzerine, olağanüstü hal çerçevesinde alınacak ek tedbirler hakkındaki 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 3-c maddesine dayanarak sorgulama için başvuranın Jandarma Komutanlığı'na on günü geçmeyecek süreliğine göndermek üzere cezaevinden çıkarılmasına izin vermiştir. Başvuran cezaevinden aynı gün saat 22:45'te çıkarılarak jandarmaya teslim edilmiştir.

DGM 6 Kasım 2001 tarihinde, başvuranın ailesinin itirazını, başvuranın jandarmada tutulu bulundurulma süresinin ulusal mevzuatın belirlediği sınırları aşmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

DGM hakimi 10 Kasım 2001 tarihinde yine 430 sayılı KHK'ya dayanarak başvuranın jandarma tarafından alıkonulma süresini on gün daha uzatmıştır.

15 Kasım 2001 tarihinde başvuranın avukatının yaptığı itiraz DGM tarafından reddedilmiştir.

Başvuran 20 Kasım 2001 tarihinde cezaevine geri gönderilmiştir.

20 ve 21 Kasım 2001 tarihlerinde, OHAL Bölge Valisi ve Cumhuriyet Başsavcısı, yine sözüedilen KHK'ya dayanarak, DGM hakiminden başvuranın jandarmaya teslim edilmek üzere cezaevinden çıkarılması için yeniden on günlük süre verilmesini talep etmişlerdir.

21 Kasım 2001 tarihinde hakim, başvuranın cezaevinden çıkarılıp jandarmaya götürülmesi için ikinci kez izin vermeyi reddetmiştir. Hakim verdiği kararda, benzeri bir talebi haklı kılacak hiçbir kanıt unsurunun dosyada bulunmadığını ve bu ihmalkarlığın yetkililere sorumluluk yüklediğini belirtmiştir.

Cumhuriyet Başsavcısı bu karara itiraz etmiştir.

DGM 22 Kasım 2001 tarihinde, yapılan itirazı kabul etmiş ve başvuran hakkında üç soruşturmanın bulunduğunu tespit etmiştir. DGM yeniden on günlük süre vermiş ve başvuranın sorgulama için cezaevinden çıkarılmasına izin vermiştir.

Başvuran aynı gün jandarmalara teslim edilmiştir.

DGM hakimi 1 Aralık 2001 tarihinde, başvuranın jandarmada kalış süresinin yeniden uzatılmasına karar vermiştir.

Başvuran 12 Aralık 2001 tarihinde, Diyarbakır Cezaevi'ne geri götürülmüştür.

Başvuran, Cezaevi'ne her giriş çıkışında doktor tarafından muayene edilmiştir. Düzenlenen raporlarda başvuranın vücudunda hiçbir darp ya da yara izine rastlanılmadığı belirtilmiştir.

2. Başvuran aleyhinde başlatılan yargılama

Cumhuriyet Başsavcısı 6 Nisan 2001 tarihinde sunduğu iddianameyle, silahlı çete üyesi olma suçunun öngörüldüğü TCK'nın 168. maddesine dayanarak başvuran aleyhinde ceza davası açmıştır.

DGM 26 Haziran 2001 tarihli duruşma sırasında, başvuranın tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasına karar vermiştir.

27 Ağustos 2001 tarihinde başvuran, jandarmaların aldığı ilk ifadesi dışında delil yetersizliğinden beraat etmiştir.

20 Eylül 2001 tarihinde karar nihaileşmiştir.

3. Başvuranın şikayeti hakkındaki soruşturma

Başvuranın avukatı 9 Kasım 2001 tarihinde, itirafta bulunmasını sağlamak amacıyla başvurana kötü muamelede bulunduğu ileri sürülen Jandarma Alay Komutanlığı aleyhinde DGM Cumhuriyet Başsavcısı'na şikayette bulunmuştur. Ayrıca başvuranın avukatı, başvuranın Jandarma Komutanlığı'na verilmesinin, asgari gözaltı süresini belirleyen Anayasa hükmünün yanısıra AİHS'nin 5. maddesini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

DGM Cumhuriyet Başsavcısı 13 Kasım 2001 tarihinde, görevsizlik kararı vermiş ve dosyayı Diyarbakır Savcılığı'na göndermiştir.

Başvuran 13 Aralık 2001 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı tarafından dinlenmiştir. Başvuran kendisine kötü muamele yapıldığını iddia etmiş ve sorgulamasına katılan jandarma erleri aleyhinde şikayette bulunmuştur. Ayrıca başvuran, tıbbi muayene ve gerekli tedavilerin sağlanmasını istemiştir.

Başvuranın avukatı, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı'na gönderdiği yazıda, işkence iddialarını yinelemiş ve müvekkilinin özel bir sağlık merkezinde muayene edilmesini istemiştir.

Cumhuriyet Başsavcısı 14 Şubat 2002 tarihinde, her türlü kötü muamele izlerini tespit etmek amacıyla Dicle Üniversitesi üroloji ve nükleer tıp servisinde ayrıntılı sağlık muayenesi yapılması kararı vermiştir.

Diyarbakır Bölge Valisi'ne gönderilen 27 Mart 2002 tarihli iddianameyle, Cumhuriyet Başsavcısı, başvuranın gözetiminden sorumlu kişiler aleyhinde kovuşturma başlatılması izni istemiştir.

18 Nisan 2002 ve 13 Mayıs 2002 tarihli raporlarda hiçbir anomali tespit edilmemiştir.

Jandarma Alay Komutanı aleyhinde Diyarbakır Valiliği İdari Komitesi tarafından ön soruşturma başlatılmıştır.

İdari Komite 1 Mayıs 2002 tarihinde, yeterli kanıt bulunamadığından suçlanan memurun kovuşturulması için soruşturma açılmamasına karar vermiştir.

Başvuran 22 Mayıs 2002 tarihinde, Diyarbakır İdare Mahkemesi'nde sözkonusu karara itiraz etmiştir.

Diyarbakır İdare Mahkemesi, 31 Aralık 2002 tarihinde bu kararı onamıştır. Bu kararın akabinde Diyarbakır Savcılığı tarafından muhakemenin men-i kararı verilmiştir.

Başvuran 7 Şubat 2003 tarihinde Siverek Ağır Ceza Mahkemesi'nde muhakemenin men-i kararına itiraz etmiştir.

26 Mart 2003 tarihinde itiraz, Diyarbakır Valiliği'nin verdiği karar gözönüne alınarak reddedilmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. HÜKÜMET'İN İTİRAZI HAKKINDA

Hükümet, 430 sayılı KHK'nın 3-c maddesinin klasik "gözetim durumu"yla ilgili olmadığına dair ön itirazını ortaya koymuştur. Zira bu hükme dayandırılarak cezaevlerinden çıkan kişiler, daha önce tutuklu veya hükümlü olan kişilerdir. Bu maddenin amacı, terör eylemlerine ilişkin devam etmekte olan diğer soruşturmalar çerçevesinde sözkonusu kişilerin bilgilerine başvurmaktır. Hükümet, sözkonusu kişilerin cezaevlerinden çıkmalarının hakim tarafından alınan kararlarla gerçekleştirildiğini belirtmiştir.

Başvuran Hükümetin savına itiraz etmektedir.

AİHM, 6 şubat 2003 tarihli kabul edilebilirlik kararında, bu itirazın yol açtığı sorunların, başvuranın şikayetlerinde ortaya çıkan sorunlara yakından bağlı olduğunu belirttiğini hatırlatmaktadır. Ancak AİHM sözkonusu itirazı esasla birleştirme kararı almıştır.

II. AİHS'NİN 5§§ 1-c, 3 ve 4 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran 1 Kasım ve 12 Kasım 2001 tarihleri arasında jandarmalara teslim edilmesinin, AİHS'nin 5. maddesinin 1-c ve 3. paragraflarının ihlaline sebep olduğunu iddia etmektedir.

A. AİHS'nin 5§ 1-c Maddesi

Başvuran, Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklandıktan sonra, 430 sayılı KHK gereğince sorgulama için cezaevinden çıkarılıp jandarmalara teslim edildiğini ileri sürmektedir. Başvuran *incommunicado* Jandarma Komutanlığı'nda, tamamen sorgulama yapan jandarma erlerinin insafına bırakılarak tutulu bulundurulduğunu ileri sürmektedir.

Hükümet, başvuranın jandarmada bulundurulmasının, yürürlükte olan mevzuata uygun olduğunu ve klasik gözaltı olarak değerlendirilemeyeceğini savunmaktadır.

AİHM, “yasal yollara” uyma da dahil olmak üzere, tutukluluk halinin “meşruluğu” konusunda, AİHS'nin, her türlü özgürlük kısıtlamasının, 5. maddenin keyfiyete karşı kişiyi koruma amacına uygun olarak yapılmasını gerekli kıldığını hatırlatmaktadır (Bkz. *Wassink-Hollanda*, 27 Eylül 1990 tarihli karar, A serisi no: 185, s. 11, § 24). AİHM, terör nitelikli suçlar konusunda kuşkusuz yapılan soruşturmaların yetkilileri özel sorunlarla karşı karşıya getirdiğini birçok kez kabul etmiştir (Bkz. *Brogan ve diğerleri-Birleşik Krallık*, 29 Eylül 1988 tarihli karar, A serisi no: 145-B, s. 33, § 61, *Murray-Birleşik Krallık*, 28 Ekim 1994, A serisi no: 300, s. 27, § 58, *Aksoy-Türkiye*, 18 Aralık 1996 tarihli karar, 1996-VI, s. 2282, § 78, *Sakik ve diğerleri-Türkiye*, 26 Kasım 1997 tarihli karar, 1997-VII, s. 2623, § 44 ve *Demir ve diğerleri-Türkiye*, 23 Eylül 1998 tarihli karar, 1998-VI, s. 2653, § 41). Bu, yetkililere, terör suçunun bulunduğunu düşündükleri her durumda, 5. madde bakımından ulusal mahkemelerin ve son olarak AİHS'nin denetim organlarının her türlü denetiminden uzak olarak şüphelileri yakalama ve gözaltına alma yetkisi verdiği anlamına gelmez (Bkz. diğerleri arasında, sözüedilen *Demir ve diğerleri*, *ibidem*).

AİHM, başvuranın ilk olarak 28 Ekim 2001 tarihinde gözaltına alındığını ve 1 Kasım 2001 tarihine kadar Diyarbakır İl Jandarma Komutanlığı'nda gözaltında kaldığını tespit etmektedir. Bu tarihte, savcı huzuruna ve hakkında tutuklanma kararı alan hakim huzuruna çıkarılmıştır. Ardından cezaevine konulmuş ve birkaç saat sonra cezaevine kabulünün ardından, 430 sayılı KHK gereğince hakim tarafından verilen izinle Jandarma Komutanlığı'na götürülmek üzere cezaevinden çıkarılarak jandarmalara teslim edilmiştir.

Böylece 1 Kasım-12 Aralık 2001 tarihleri arasında devam eden, yani kırk günden fazla süren gözaltı durumuna benzer bir durumda tutulmuştur. Bu koşullarda AİHM Hükümet'in itirazını reddetmektedir.

Hükümet, görüşlerinde, başvuranın diğer adli soruşturmalar çerçevesinde yeniden sorgulandığını savunmaktadır. Ancak, dosya unsurlarından hakimin, başvuranın yeniden cezaevinden çıkarılıp jandarmalara verilmesi için 21 Kasım 2001 tarihinde yapılan ikinci talebi, başka bir soruşturma ile ilgili kanıt unsurunun bulunmadığını vurgulayarak reddettiği ortaya çıkmaktadır. Bu ret kararı, 430 sayılı KHK'ye dayanarak DGM tarafından iptal edilmiştir.

Her halükarda AİHM, başvuranın tutuklanmasının ardından Jandarma Komutanlığı'na götürülmesinin etkili adli denetimin dışında kalan bir durum oluşturduğunu tespit etmektedir. Ayrıca AİHM, cezaevinde bulunan bir tutuklunun sorgulama için jandarmaya teslim edilmesinin, gözaltı sürelerine ilişkin yürürlükte olan mevzuattan kaçmak anlamına geldiğine kanaat getirmektedir. Tutuklanma kararının açıklanmasından birkaç saat sonra yeni sorgulamalara maruz kalan başvuranın durumu da aynı yöndedir. Buna ek olarak, ihtilafli olan

bu durum, 12 Aralık 2001 tarihine kadar belirgin bir gerekçe olmaksızın uzatılmıştır. Bu durumun kendisi, özellikle adli yardım gibi sorguya çekilen kişiler için gerekli bütün güvenceleri ortadan kaldırarak, 5§1-c maddesi gereğince meşruluk gerekliliğine aykırı bir eksiklik olarak ele alınmalıdır.

Dolayısıyla AİHS'nin 5§1 maddesi ihlal edilmiştir.

B. AİHS'nin 5§3 maddesi

Başvuran, , tutuklanmasının ardından jandarmalara 1 Kasım ile 12 Aralık 2001 tarihleri arasında teslim edilme süresini ortaya koymuştur.

Hükümet, başvuranın Jandarma Komutanlığı'nda alıkoyma süresinin uzatılmasının hukuki merciler tarafından denetlendiğini ve yürürlükte olan mevzuata uygun olduğunu savunmaktadır.

AİHS'nin 5§1-c maddesinin ihlal edilmesine ilişkin varılan sonuçları gözönünde bulundurarak AİHM, AİHS'nin 5§3 maddesine ilişkin şikayetin ayrı olarak incelemeye gerek olmadığına kanaat getirmektedir.

C. AİHS'nin 5§4 maddesi

Başvuran, 430 sayılı KHK gereğince tutuklanmasının ardından jandarmaya teslim edilmesine itiraz etmek amacıyla etkili başvurunun bulunmadığını iddia etmektedir. Başvuran 13. maddeyi ileri sürmektedir.

AİHM, davaya ilişkin olayların hukuki değerlendirmesini yapmakta özgür olduğunu hatırlatmaktadır. *Jura novit curia* ilkesi gereğince, örneğin AİHM, bir şikayeti başvuranların ileri sürmediği madde veya paragraf açısından re'sen incelemiştir (*Guerra ve diğerleri-İtalya*, 19 Şubat 1998 tarihli karar, § 44, 1998-I). Tutukluluk konusunda AİHM, AİHS'nin 5§4 maddesi hükümlerinin 13. maddenin hükümlerine göre *lex specialis* olarak değerlendirilmesi gerektiğini not etmektedir. Dolayısıyla AİHM şikayeti 5§4 maddesi açısından inceleyecektir.

Hükümet, başvuranın jandarmaya teslim edilmesine ve süre uzatımlarına hakim tarafından izin verildiğini savunmaktadır. Hükümet, başvuranın süre uzatım kararlarına itiraz edebileceğini bildirmektedir.

AİHM, AİHS'nin 5§4 maddesinin, mahkemeyi, 5. maddeye dayanan şikayetin içeriğini görmeye ve uygun telafiyi sunmaya yetkili kılan iç başvuru yolunun bulunmasını güvence altına aldığını hatırlatmaktadır. Bu başvuru yolu hukuki açıdan olduğu kadar uygulamada da "etkili" olmalıdır.

5§1 maddesine ilişkin yukarıda belirtilen değerlendirmeler gözönüne alarak AİHM, 430 sayılı KHK'nın 8. maddesinin, sözkonusu KHK gereğince alınan kararların her türlü etkili adli denetimini ortadan kaldırdığına kanaat getirmektedir. Dolayısıyla AİHM, AİHS'nin 5§4 maddesinin de ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

III. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, jandarmaya teslim edildiğinde itirafta bulunması için AİHS'nin 3. maddesine aykırı muamelelere maruz kaldığından şikayetçi olmaktadır.

Hükümet, başvuranın cezaevinden Jandarma Komutanlığı'na her götürülüşünde ve cezaevine geri dönüşünde sağlık raporunun düzenlendiğine dikkati çekmektedir.

Hükümet, sözkonusu sağlık raporlarında başvuranın vücudunda hiçbir darp yada yara izine rastlanılmadığının belirtildiğini ileri sürerek, işkence ve kötü muamele iddialarının asılsız olduğu sonucuna varmaktadır.

Başvuran Hükümet'in savına itiraz etmektedir.

AİHM, yerleşik içtihadı ışığında olayları inceleyecektir (Bkz, diğerleri arasında, *Assenov ve diğerleri. Bulgaristan*, 28 Ekim 1998 tarihli karar, 1998-VIII, s. 3288, § 93, *Selmouni-Fransa*, n° 25803/94, § 95, AİHM 1999-V, *Raninen-Finlandiya*, 16 Aralık 1997, 1997-VIII, s. 2821-2822, § 55, *V.-Birleşik Krallık*, n° 24888/94, § 71, AİHM 1999-IX, *Chahal –Birleşik Krallık*, 15 Kasım 1996, 1996-V, s. 1855, § 79, *Klaas-Almanya*, 22 Eylül 1993 tarihli karar, A serisi n° 269, s. 17-18, § 30, ve *Labita- İtalya*, n° 26772/95, § 120, AİHM 1999-IV).

AİHM, sözkonusu raporların başvuranın vücudunda hiçbir kötü muamele izine rastlanılmadığının yer aldığını tespit etmektedir. Ayrıca AİHM, başvuranın kendisinin, muayene sırasında maruz kaldığı kötü muamele hakkında doktorları bilgilendirmediğini de tespit etmektedir. AİHM, başvuranın Savcılığa yaptığı şikayetin ardından olası kötü muamele izlerinin tespiti amacıyla ekografi ve sintigrafi gibi özel tıbbi muayenelerden geçtiğini not etmektedir. Bu muayenelerin sonucunda hiçbir anomali tespit edilmemiştir. Ayrıca başvuran AİHS'nin 3. maddesine aykırı muamele iddialarına dayanak olarak en ufak bir unsur yada delil başlangıcı sunmamaktadır.

Dolayısıyla AİHM, sözkonusu davada AİHS'nin 3. maddesinin ihlalinin bulunmadığı sonucuna varmaktadır.

IV. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuran, bir öğretim yılı boyunca eğitimine devam edemediği için maddi tazminat olarak 20.000 Euro ve manevi tazminat olarak 120.000 Euro istemektedir.

Hükümet aşırı ve tutarsız bulduğu bu miktarlara itiraz etmekte ve olası adli tazminin hiçbir şekilde makul sınırları aşmaması yada sebepsiz zenginleşmeye neden olmaması gerektiğine kanaat getirmektedir.

Tespit edilen ihlaller ve başvuranın şikayetçi olduğu maddi tazminat arasında neden-sonuç ilişkisi olmadığında, AİHM, bu amaçla dile getirilen talebi kabul edemez. Ancak AİHM, manevi tazminat için hakkaniyete uygun olarak 8.000 Euro'nun verilmesinin uygun olacağına kanaat getirmektedir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuran, 11.950 Euro avukat ücreti ve 464 Euro masraf ve harcamalar olmak üzere toplam 12.414 Euro istemektedir.

Hükümet, AİHM'yi dayanaktan yoksun ve aşırı olduğu gerekçesiyle bu talebi reddetmeye davet etmektedir.

AİHM elinde bulunan unsurları gözönüne alarak, başvuranın bütün taleplerini kabul edemez. Ancak başvuran, bu davanın hazırlanması için, adli yardım adı altında Avrupa Konseyi'nin ödediği 685 Euro'yla karşılayamadığı bazı masraflar yapmış olabilir.

Dolayısıyla AİHM, masraf ve harcamalar için başvurana 1.000 Euro'dan adli yardım adı altında alınan 685 Euro düşürülerek, kalan miktarın ödenmesinin makul olduğuna karar vermektedir.

C. Gecikme faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK MAHKEME,

1. Hükümet'in itirazını reddetmeye;
2. AİHS'nin 5§1 maddesinin ihlal edildiğine;
3. AİHS'nin 5§3 maddesine göre yapılan şikayeti ayrıca incelemeye gerek olmadığına;
4. AİHS'nin 5§4 maddesinin ihlal edildiğine;
5. Kötü muamele iddiası konusunda AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmediğine;
6. a) Bu kararın, AİHS'nin 44§2 maddesine göre kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet'in başvurana:
 - i. manevi tazminat için 8.000 (sekiz bin) Euro,
 - ii. masraf ve harcamalar için 1.000 (bin)Euro'dan adli yardım adı altında alınan 685 (altı yüz seksen beş) Euro düşürülerek kalan miktarın,
 - iii. miktara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak *ödemesine*;
- b) Belirtilen süre bitiminden ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen süre için, yukarıda belirtilen tutara, Avrupa Merkez Bankası'nın kredi faiz oranına yüzde üç puan eklenmek suretiyle gecikme faizi *uygulanmasına*;
7. Hakkaniyete uygun tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve 8 Kasım 2005 tarihinde, İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.